

Araştırma Makalesi

YABANCI DİLLERE YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI:
NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Beyza BEŞİKÇİ¹
Çiğdem BAŞFIRINCI²

ÖZ

Toplumsal cinsiyet, bireylerin algılarını doğrudan etkileyebilen toplumsal bir anlayıştır. Dolayısıyla iletişim kurma, mesajları anlamlandırma üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bireyler, eğitim hayatlarının en başında yeni dillerle karşılaşmakta ve onları öğrenmektedir. Literatürde yabancı diller hakkında linguistik açıdan ele alınmış çalışmalar mevcuttur. Bu araştırmanın amacı, yabancı dillerin toplumsal cinsiyet algısını ve dillerin neden bu şekilde algılandığını ortaya koymaktır. Literatürde yabancı dilleri toplumsal cinsiyet açısından ele alan bir araştırmanın bulunmaması araştırmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aşamasında derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Amaçsal örneklem yoluyla 14 kişiden veri toplanmıştır. Ardından katılımcıların belirttiği sıfatlar ile bir sosyogram oluşturulmuştur. Çalışmanın sonucunda yabancı dillerde cinsiyetçi bir algının bulunduğu ve sıfat tercihlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından etkilendiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Diller, Toplumsal Cinsiyet, Algı, Cinsiyetçi Kalıp Yargıları, Algı Haritası

GENDER PERCEPTION OF FOREIGN LANGUAGES: A QUALITATIVE
RESEARCH

Abstract

Gender is a social understanding that can directly effect the perceptions of individuals, therefore it has an effect on the interpretation of messages and communicating. Individuals encounter and learn new languages at the beginning of their education

¹ Halkla İlişkiler Uzmanı, beyzabesikci1@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6540-6093

² Prof. Dr., Trabzon Üniversitesi, cbasfirinci@trabzon.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1194-9804

Gönderim Tarihi/Received:27 Eylül 2021 **Kabul Tarihi/Accepted:** 31 Aralık 2021

life. In the literature, there are studies on foreign languages that have been studied in terms of linguistic. The aim of this research is to reveal the gender perception of foreign languages and reasons why languages were perceived this way. There is no research that deals with foreign languages in terms of gender. The lack of studies on this subject in the literature constitutes the original value of the research. In-depth interview technique was used in the data collection phase of the research. Data were collected from 14 people through subjective sampling. In addition, a sociogram was created with the adjectives stated by the participants. As a result of the study, it was seen that there is a sexist perception in foreign languages and adjective preferences are affected by gender stereotypes.

Keywords: Languages, Gender, Perception, Gender Stereotypes. Perception Map

Extended Abstract

Gender is a social understanding that can directly affect the perceptions of individuals; therefore, it has an effect on the interpretation of messages and communicating. Individuals encounter and learn new languages at the beginning of their education life. In the literature, there are studies on foreign languages that have been studied in terms of linguistic.

Despite that there are several studies examined about gender and language, all these research are about linguistic. Moreover, the number of studies using the Turkish sample in the field is relatively few. For all of these reasons, the purpose of this study is to reveal the relationship between foreign languages and gender perception. In addition, the reasons why languages were perceived as such are also examined by using in-depth interview. The lack of studies on this subject in the literature constitutes the original value of the research.

Qualitative research method was used for the methodology of the research. In-depth interview technique was used in the data collection phase of research. This technique that allows individuals to be able to express their thoughts with their own word has been chosen. This method is not only about what they think but also why people think so. Therefore, in-depth method is suitable for the purpose of research. The gender perception of languages was examined with a total of 14 respondents. Also because of covid 19, in depth interviews were conducted online. Due to technical limitations, subjective sample was used. At the beginning of data collection, an online questionnaire was created at first and then data was collected. A sociogram has been created with the adjectives stated by the participants.

The data that obtained a result of the in-depth interview were analyzed. Turkish language was perceived as genderless by the participants. This is due to the tone of voice and word structure. English language was perceived as feminine. Respondents describe English language as a gentle, soft-speaking person. The reason why English language is perceived as sexist is tone of voice and word pronunciation. Arabic language is perceived as masculine and described as a tough, imposing person.

German language is another language that is perceived as masculine. As a result of the in-depth interview, it was seen that French was perceived as feminine, Persian was perceived as genderless, and Russian was perceived as masculine. In consequence of perception map, it has been revealed that languages that are feminine are characterized with adjectives suitable for women and languages that are found masculine are characterized with adjectives suitable for men.

Results of this study demonstrates foreign languages are perceived as sexist. Another important implication of this study, sexist perception of languages is affected by gender stereotypes. In addition, it has been observed that the tone of voice, pronunciation and the structure of the words are effective in the sexist perception of languages. Adjectives attributed to languages are shaped according to gender stereotypes.

We should also mention limitations of this work. Convenience sampling method was used in the study due to financial reasons. In addition, due to health issues as the result of Covid-19 emergence, using online in-depth interview was another limitation of this research. This study is expected to shed light on future researches on communication and gender perception. As the future research, the effect of gender-related languages in creating brand image and the impact of sexist languages on the communication process can be examined.

Giriş

Toplumsal cinsiyet, gün geçtikçe sık sık duyulan bir kavram haline gelmiştir. Dolayısıyla cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasında anlamsal olarak ne gibi farkların olduğu daha da çok önem kazanmıştır. Kadın veya erkek olarak doğmak varlığın biyolojik sonucudur. Bu durum literatürde *cinsiyet* olarak karşılık bulmaktadır. İngilizcede ise cinsiyet kavramı *sex* olarak ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet ise toplumun cinsiyetlere attığı sorumluluk olarak belirtilebilmektedir. Literatürde toplumsal cinsiyet kavramının tanımı ayrıntılı olarak şu şekilde ele alınmıştır. “Yaşanılan toplumun kültürü; kadın ve erkeğin nasıl davranacağı, nasıl düşüneceği ve nasıl hareket edeceğine ilişkin beklentileri ortaya koyan, kadın ve erkeği sosyal olarak yapılandıran özellikleri belirlemektedir.” (Günay ve Bener, 2011: 158). Toplumsal cinsiyet kavramının literatüre kazandırılmasında önemli bir etkisi bulunan S. Beauvoir, cinsiyetler arasında bulunan farklılıkların varlığını desteklemekte ama eşitsizliği reddetmektedir. Beauvoir’un eleştirisi, ataerkil toplumlardaki cinsiyet eşitsizliğine ve kadın cinsiyetine yönelik davranışların bütünüdür. Eserlerinde de belirttiği üzere kadın cinsiyetinin sıradanlaştırılmasını,

erkek cinsiyetine oranla belli bir alana hapsedilmesini gözler önüne sermektedir (Aydınalp, 2020). İnsanlar, geçmişten günümüze dek toplumun belirlediği sorumluluklar ve roller çerçevesinde belli kalıp yargıları oluşturmaktadır. Dolayısıyla zihin, bireyleri bu kalıp yargılara göre davranmaya yöneltmektedir. Alandaki bir diğer önemli isim, Oakley ise cinsiyetin doğuştan olduğunu ve kadın-erkek şeklinde gerçekleştiğini ifade etmiş ve kadın-erkek olmak arasındaki eşitsizliği ve toplumun tüm evrelerinde kategorileşmeyi 'toplumsal cinsiyet' kavramı ile açıklamaktadır (Oakley,2011). Bireyler farkında olmasalar bile nesnelere, yiyecekleri, renkleri kadınsı veya kadına ait, erkeksi ya da erkeğe ait olarak nitelendirmektedir. Örnek vermek gerekirse çay, cinsiyetsiz algılanabilecek bir ürün iken medya aracılığıyla bireylerin, çaya farklı bir anlam yükleyebilmesine ve cinsiyet atfetmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet noktasında yapılmış olan çalışmalar (Morley, 1988; Basfirinci ve Cilingir Uk, 2017) bireylerin bakış açılarını ortaya koymakta fayda sağlamaktadır. Bireylerin zihinlerinde yer edinen bu etiketlemeler ile davranışlarını şekillendirmeleri mümkündür.

Bireylerin nesnelere, durumları etiketlemesini, ayrıştırmasını veya nitelik atfetmesini kolaylaştıran birçok kaynak bulunmaktadır. Eğitim, çalışma hayatı ve aile gibi kurumların yanı sıra kültür de medya da farklı açılardan bireyleri etkileyebilmektedir. Geleneksel ve yeni medyada izleyicilerle buluşturulan stereotipler ile bireylerin zihninde belli imgeler oluşturulmaktadır. Bu durumun sonucunda bireylerin zihninde "erkek dediğin böyle olur" veya "kadın gibi" anlamlar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bireyler, çevresinde gördüğü olayları, nesnelere yansıtılan anlamlar çerçevesinde algılamaktadır. Algı ise insanların, nesnelere, seslerin, hareketlerin, renklerin gözlemlenmesiyle alakalıdır. Duyumları yorumlama, onları anlamlı hale getirme süreci olarak ifade edilmektedir (Odabaşı ve Barış, 2015). Bu tanım doğrultusunda çevrede gerçekleşen olayların beş duyu organı ile beyne iletdikten sonra anlamlandırılmasına algı denildiği görülmektedir.

Kişi karşısındaki bireyle iletişime geçtiğinde bireyin ses tonu, tercih ettiği kelimeler ve bedenini nasıl kullandığı önemlidir. Süreç örnekle ifade edilirse ses tonu

kalın olanlar için tok, güçlü, erkeksi gibi tanımlamalarla karşı karşıya kalınmaktadır. Yumuşak ses tonları için ise ince, hafif, narin, kibar, kadınsı gibi ifadelerle ses tonu nitelendirilirken bireye ait tüm unsurlar da bağlam içerisinde beraber değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kişi yalnızca karşısındakinin ses tonunu değil ses tonu ile birey hakkında bir görüş sahibi olabilmektedir. Diğer bir ifade ile bu uyarılar sayesinde bireye bir değer atfedilebilmektedir.

Nesnelere yüklenen anlamlar bir süre sonra nesnelere ile bütünleşmektedir. İnsanlar tarafından yüklenen bu anlamlar, objeleri hayatlarında bulundurma kriteri olarak karşılımlarına çıkmaktadır. Sigara ürünü bir dönemlerde 'erkek ürünü' veya 'erkeksi' görüldüğü için kadınlar tarafından tercih edilmemiştir. Bu doğrultuda insan beyni özellikle anlam yüklediği birçok nesneyi, olayı çevresindeki uyarıcılarla beraber anlamlandırmaktadır. O dönemde sigara alışkanlığı sağlanması açısından yapılan reklam çalışmaları erkeklere yöneliktir. Bireyler ilk başta sigara ürününe herhangi bir cinsiyet atfetmiyorken çalışmanın sonucunda sigara ürünü "erkeksi" olarak algılanmaya başlamıştır. Kadınların sigara kullanımı için ise özel halkla ilişkiler çalışmaları yürütülmüştür (Peltekoğlu, 2014). Cinsiyetçi algılanmayan nesnelere, cinsiyet yönlendirmesi yapan uyarıcılarla ortak kullanıldığında bir bütün olarak algılanmakta ve bu nesnelere de cinsiyetçi bakışı bulaştırmaktadır. Bu duruma kız çocuklarına lale, su, gül gibi isimlerin verilmesi erkek çocuklarına ise yıldırım, barış, savaş gibi isimlerin verilmesi özdeşleştirme noktasında örnek gösterilebilir.

Bazı durumlarda konuşma tarzı, ses tonu, fiziksel özellik gibi kriterler *bireyi* veya *nesneyi* cinsiyetçi şekilde algılamaya neden olurken bazı durumlarda ise *bireylerin* veya *nesnelere* yansıtılma şekilleri, fiziksel özelliklerin veya dillerin cinsiyetçi algılanmasına neden olabilmektedir. Bu araştırma ile yabancı dillerin toplumsal cinsiyet açısından nasıl etiketlendiği ve dillere atfedilen cinsiyetçi algının hangi uyarıcılardan kaynaklandığının ortaya konulması amaçlanmıştır. İletişim sözlü, sözsüz ve yazılı olarak üç farklı şekilde gerçekleşebilmektedir (Aziz, 2012). Sözlü iletişimin içerisinde söz, dil ve ses bulunurken sözsüz iletişimin içerisinde ise beden dili bulunmaktadır. Bu sayede kişinin, iletişim kurduğu birine bu kriterler aracılığıyla

anlam atfetmesi mümkündür. Yabancı dillerin bireyler açısından farklı şekilde algılanması diller ile beraber sunulan öğelerden kaynaklanabilmektedir. Bu yabancı dillere anlam yüklerken bireylerin kendilerine sunulan stereotiplerden, geçmiş tecrübelerinden veya öğrendikleri cinsiyetçi kalıplardan faydalanıp faydalanmadıkları bu araştırma boyunca irdelenecektir. Dolayısıyla bu araştırma ile yabancı dillerin cinsiyetçi açıdan nasıl algılandığı ve neden böyle algılandığı ortaya konulacaktır.

Teknolojinin gelişmesi ile farklı dillerle olan karşılaşma oranı gün geçtikçe artmaktadır. Dizi izlerken, müzik dinlerken, uluslararası haberleri takip ederken, menülerde ve birçok platformda farklı diller ile karşılaşmaktadır. Küreselleşen dünya ile insanlar farklı dillere ilgi duymakta ve bu dilleri öğrenmektedir. Dolayısıyla bireyler bu diller hakkında belli düşüncelere sahip olmaktadır. Literatüre bakıldığında diller ve toplumsal cinsiyet üzerine yapılan araştırmaların daha çok filoloji alanında olduğu görülmektedir. Ancak yabancı diller üzerinde toplumsal cinsiyet algısını araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu da çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Yabancı dillerin toplumsal cinsiyet açısından ele alınışını; Şema Kuramı, Gestalt Kuramı ve Antropomorfizm ile açıklamak mümkündür.

Şema Kuramı'nın kurucusu Frederic Barlett'tir. Şema Kuramı, öğrenme sürecini bireylerin zihninde resmetmekte ve birbiriyle bağlantılı bir düzeneğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Barlett, var olan bu sistemi ise şema olarak isimlendirmektedir (Zhang, 2010). Kuram, bireylerin zihninde kavramların puzzle (yapboz) gibi entegreli olarak sınıflandığını göstermektedir.

1912 yılında Max Wertheimer tarafından ortaya konulan Gestalt Kuramı'nın ilkelerinin oluşturulmasını ise Wertheimer, Köhler ve Koffka beraber gerçekleştirmiştir (Erdal, 2006). Wertheimer bütünü, bütünü oluşturan parçalardan daha anlamlı olduğunu öne sürmektedir. Wertheimer, 'bütüne ait parçalara ne olduğu, bütünü tabiatındaki ilkeler ile ortaya konulur.' sözleri ile bu durumu desteklemektedir (Wertheimer, 1925'ten aktaran Koffka, 1935). Gestalt Kuramı, algılama sürecini resmeden temellere sahiptir.

Antropomorfizm, Yunan dilinde insan ve form kelimelerinin birleşiminden gelmektedir. Antropomorfizm diğer bir deyişle insanbiçimcilik, somut olmayan objelere veya insan dışı varlıklara insan özelliklerinin verilmesi, nesnelere veya durumlara insani özelliklerin yüklenilmesidir (Delikan ve Şener, 2020). Diğer bir ifade ile bir bardağa bile insana ait özelliklerin atfedilmesinin mümkün olduğunu göstermektedir. Mitchell, Thompson ve Miles, antropomorfizmin yalnızca tanrılar için değil, nesnelere ve hayvanlar için de kullanılabileceğini ifade etmektedir. Bu durumu 'bu sabah arabam çalışmadı, çünkü bana kızgındı.' metaforu ile ortaya koymaktadır (Mitchell, vd. 1996).

Bahsedilen tüm kuramların, algılama noktasında ortak noktaları bulunmaktadır. Şema Kuramı, bireyin zihninde kadınsı veya erkeksi olarak birbiriyle uzantılı bir şema düzeni oluşturabileceğini ifade ederken Gestalt Kuramı ise gruplama algısı veya tamamlama ilişkisi ile gördüğü tüm detayları (uyaranları) gördüğü nesne ile bütünleştirebildiğini (etiketleyebildiğini) göstermektedir. Antropomorfizm ise yabancı dillere insan özelliklerinin atfedilebileceğini ifade etmektedir.

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak bu araştırmada, yabancı dillerin toplumsal cinsiyet algısı ve var olan algının nedeninin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın devamında konuya ilişkin literatür taraması bulunmaktadır. Ardından ise çalışmanın metodolojisi sunulmuş ve bulgular değerlendirilmiştir.

Literatür Taraması

Çalışmanın bu bölümünde dil ve toplumsal cinsiyet hakkında yürütülmüş araştırmalara yer verilmiştir. Literatür taramasının devamında alan yazın incelemesine destek olması açısından Web of Science veri tabanı kullanılmıştır.

Çolak (2018), davranışları, tavırları, fiziksel özellikleri, uzmanlık alanlarını ortaya koyan 552 kelime üzerinden araştırmasını gerçekleştirmiştir. Bu kelimeler 1890-2015 yılları arasında yazılan 163 eserde incelenmiştir. Çolak, bu kelimelerin hangi cinsiyetteki karakterler için kullanıldığını ortaya konulmasını amaçlamıştır. İnceleme sonucunda 402 kelimeye cinsiyet atfedildiğini görmüştür. Araştırmanın sonucunda ahlaki zayıflık, kabalık, sorumsuzluk gibi olumsuz sıfatlar ve bilgelik, cesaret, güç gibi

olumlu sıfatların erkek karakterleri tanımlamak için kullanıldığı ortaya konulmuştur. Kadın karakterler için ise fedakarlık, sevimlilik, kırılganlık gibi olumlu sıfatlar ya da huysuz, şirret, boş konuşan gibi negatif sıfatların kullanıldığı görülmüştür. Çalışmanın sonucunda seçilen 552 kelimedenden 402'sinin Türk edebiyatında cinsiyetçi algılandığı ortaya konulmuştur.

Plante, Theoret ve Favreail (2009), çalışmasında öğrencilerin matematik ve dilin (lisan) var olan kadınsı ve erkeksi algısını incelemiştir. Çalışmanın amacı, ilkokul ve lise öğrencilerinin matematik ve dil (lisan) için destekledikleri cinsiyet kalıplarını değerlendirmektir. Araştırma için 6. sınıf (11-12 yaş), 8. sınıf (13-14 yaş) ve 10. sınıftan (15-16 yaş) Fransızca konuşan 1137 öğrenci seçilmiştir. Araştırmanın sonucunda geleneksel cinsiyet kalıplarının aksine matematik dersinin kadınsı algısının baskın olduğu ortaya konulmuştur. 6. sınıf öğrencileri hariç diğer öğrenciler matematiğin erkeksi olduğuna inanmamaktadır. Ayrıca dilin (lisan) ise yüksek bir oranla kadınsı görüldüğü ortaya konulmuştur.

Basfirinci ve Cilingir Uk (2017), çalışmalarında Türk üniversite öğrencilerinin tüketim inanışlarını ve eylemlerini cinsiyet temelli stereotipler ve kimlik yönetimi açısından incelemiştir. Çalışma sürecinde şu üç soruya cevap aranmıştır. Kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin günlük hayatlarında tercih ettikleri ürünlerin ne olduğu ve kadın-erkek öğrencilerinin yiyecek tercihlerinin birbirinden farklı olup olmadığı araştırılmıştır. Türkiye'deki yiyeceklerde cinsiyet temelli stereotiplerin var olup olmadığı, bu cinsiyet temelli stereotiplerin hem erkekler hem de kadınlar tarafından mı paylaşıldığı yoksa yiyeceklerin cinsiyet stereotiplerinin cinsiyetlere göre mi şekillendiği incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda cinsiyetlere göre katılımcıların yiyecek tercihleri olduğu görülmektedir. Ancak kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin favori yiyeceklerinin birbirinden oldukça farklı olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir sonuç, kebab, makarna, pide erkekler için iken sebzeler, meyveler, salatalar ve düşük kalorili ürünler kadınlar için algısı iki cinsiyet için de paylaşılmaktadır. Erkek katılımcıların favori yiyecekleri kırmızı et ürünleri iken kadın katılımcıların favori ürünlerinin çikolata, köfte ve börek olduğu görülmüştür.

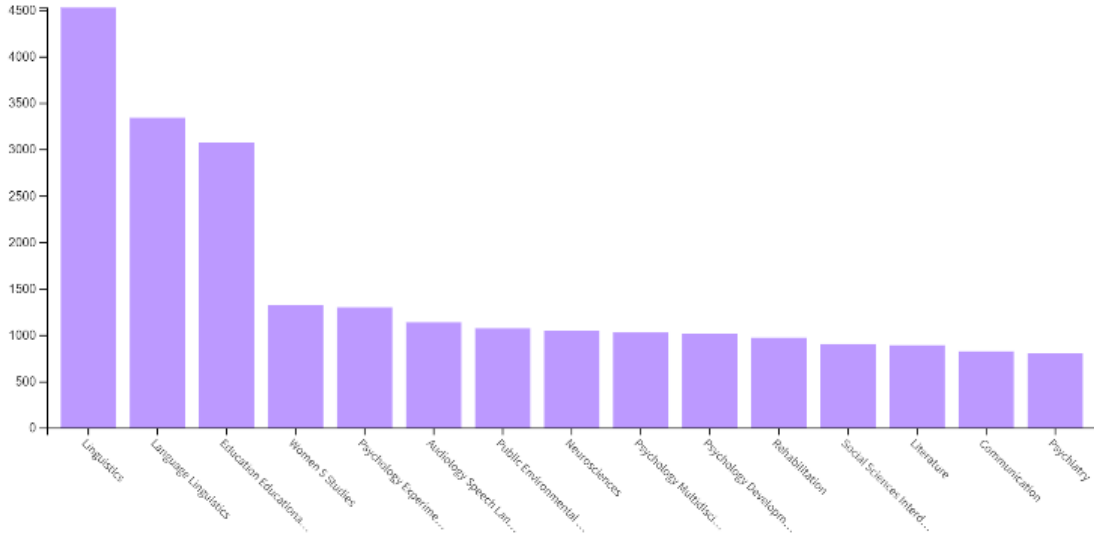
Literatür taranırken toplumsal cinsiyet hakkında yapılan çalışmalar oldukça fazladır. Bireylerin cinsiyet kalıp yargılarından etkilenerek nesnelere, durumlara, yiyeceklere cinsiyet atfettiği görülmektedir.

Kıran ve Avcı (2018), toplumsal cinsiyet algısını *Dangal* filmi açısından ele almıştır. Araştırmanın amacı, filmde sunulan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının analiz edilmesi ve kadınlara-erkeklere uygun meslek ve beden özellikleri açısından incelenmesidir. Araştırma sürecinde kadınların mutfakta yer alması, erkeklerin ise mutfağa girmemesi gerektiğine dair algılar veya temsiller görülmüştür. Aynı zamanda beden özellikleri açısından filmde erkeklerin güçlü, kadınların ise süslü olması gerektiği yönünde beklentilerin yer aldığı ortaya konulmuştur. Araştırmanın sonucunda kadınlara ve erkeklere uygun olduğuna inanılan mesleklerde, kamusal ve özel alan farkı olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca sporların bile cinsiyetleştirildiği (*güreş, erkek sporudur*) gözlemlenmiştir. *Dangal* tarzı filmlerle beraber var olan toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile oluşturulan kırmızı çizgilerin aşılabileceği vurgulanmıştır.

Saygın (2015), Arçelik firmasının canlandırma karakterleri olan Çelik ve Çelikle'nin yer aldığı reklamları göstergebilimle incelemiştir. Çelik ve Çelikle karakterlerinin toplumsal cinsiyet çözümlemesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda Çelik karakterinin tek başına yer aldığı reklam filmlerinde toplumsal cinsiyet açısından vurgu yapılmadığı ortaya konulmuştur. Varılan diğer bir sonuç ise Çelik ve Çelikle karakterlerinin beraber oynadıkları reklam filmlerinde Çelikle'nin kadına atfedilen davranışlarda bulunduğu Çelik karakterinin ise erkeklere biçilen davranışlar ortaya koyduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla bu iki canlandırma karaktere toplumsal cinsiyet rollerini belirginleştiren anlamlar yüklendiği görülmektedir.

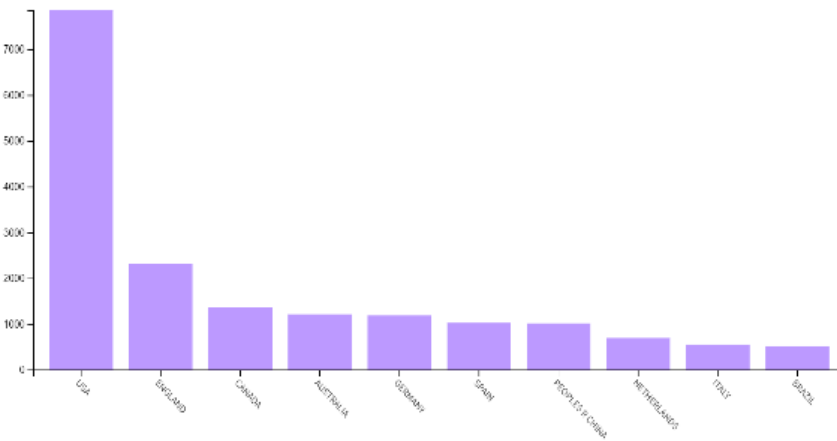
Literatür tarandığında dil ve toplumsal cinsiyet kavramlarının yer aldığı filolojiye veya kültür alanına ait çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Web of Science platformunda dil ve toplumsal cinsiyet kavramları (*Gender and language*)

taranmıştır. Bu anahtar kelimelere ait çalışmaların hangi alanlarda gerçekleştirildiği Grafik 1’de gösterilmektedir.

Grafik 1. Wos; ‘Gender And Language’ Anahtar Kelimelerinin Alanlara Göre Dağılımı

Grafikte görüldüğü üzere en fazla çalışma, dil bilimi alanında gerçekleştirilmiştir. Anahtar kelimelerin yer aldığı çalışmalar sırasıyla lisan biliminde, eğitim alanında ve kadın çalışmalarında bulunmaktadır. En az çalışma ise psikiyatri ve iletişim alanında yer almaktadır. Diğer bir tarama ise aynı anahtar kavramlar ile gerçekleştirilmiş ancak bu sefer çalışmaların ülkelere göre dağılımı gösterilmiştir.

Grafik 2. Wos; ‘Gender And Language’ Anahtar Kelimelerin Ünelere Göre Dağılımı

Grafik 2’de görüldüğü gibi en fazla çalışmanın yayımlandığı ülke ABD’dir. Ardından İngiltere ve Kanada gelmektedir. En az çalışmanın yer aldığı ülkeler ise İtalya ve Brezilya’dır. Dil ve toplumsal cinsiyet kavramlarıyla gerçekleştirilen tarama sonucunda Türkiye ilk 10’da yer almamaktadır.

WoS tarama sonucunda bu iki anahtar kelime ile farklı birçok alanda çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. WoS, bu iki kavramın (*gender* ve *language*) hangi alanlarda daha çok kullanıldığını ve hangi ülkelerde bu kavramlarla ilgili daha fazla çalışmaların yayımlandığını görebilme olanağı sağlamıştır. Ancak *iletişim* alanında gerçekleştirilmiş olan araştırmaların sayıca yetersiz olduğu ve araştırma çoğunluğunun ABD ve İngiltere gibi ülkelerle sınırlı kaldığı görülmektedir. Ayrıca ülkelere yönelik bu sonuçlar, Türkiye’deki çalışmaların son derece sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın amacı, yabancı dillerin toplumsal cinsiyet açısından nasıl etiketlendiği ve dillere atfedilen cinsiyetçi algının hangi uyarıcılardan kaynaklandığının ortaya konulmasıdır. Diğer bir ifadeyle bireylerin var olan algılarının toplumsal cinsiyet perspektifinden nasıl etkilendiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu sayede gün geçtikçe önemi artan bir konuya *iletişim* alanından fayda sağlamak ve Türkiye’nin bu alana ilişkin enformasyon birikimini zenginleştirmek amaçlanmıştır.

Amaç ve Yöntem

Araştırma, algılamadaki farklılıkları kapsadığı için yeni bir bakış açısı ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırma sürecinde bireylerin algıları ele alındığı için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin toplanması için gerekli yasal ve etik izinler alınmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye’de yabancı dil bilen bireyler oluşturmaktadır. Amaçsal örneklem seçim tekniği ile örneklem belirlenmiştir. Dolayısıyla bireyler arasında çeşitliliğe gidilmiş ve farklı yaş gruplarında ve eğitim seviyesinde olacak şekilde dil bilen bireylerden örneklem oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan (14) bireylerin, dil (lisan) için atfettikleri toplumsal cinsiyet bakış açısını ortaya koymak hedeflenmiştir. Derinlemesine görüşme, nonparametrik

verilerin toplanmasını sağlayan bir veri toplama aracıdır. Görüşme yapılandırılmış olduğunda sorular katılımcılara aynı biçimde yöneltilir. Bu sayede esneklik ve farklılıklar kontrol altına alınmış olur (Punch, 2005). Derinlemesine görüşme sayesinde bireylerin düşünceleri hakkında daha derin bilgi sağlanacaktır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler verilerin birbirini yinelemeye başladığı noktaya (doygunluk noktasına) dek devam etmiştir (Strauss ve Corbin 1998). Jones, görüşmenin önemini şu şekilde açıklamaktadır. İnsanların gerçekliği ne şekilde anlamlandırdıklarını anlamak için onlarla diyalog kurulması ve kendi cümleleri ile zihinlerindeki fikirlerini ifade etmeleri gerekir (Jones,1985). Ancak sağlık sebepleri (Covid-19) nedeniyle derinlemesine görüşme tekniği yüz yüze değil, online olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma öncesinde ölçeğin geçerliliği adına ön çalışma gerçekleştirilmiştir. Ardından derinlemesine görüşme için online platformda bir soru formu tasarlanmıştır. Görüşmeye katılacak olan bireylere cinsiyetleri, yaşları ve eğitim durumları gibi demografik profil hakkında bilgi sağlayan sorular sorulmuştur. Ardından kaç dil bildikleri ve bu dillerle olan bağlantıları sorulmuştur. Bu sorular, soru formunun birinci bölümünde yer almaktadır. Soru formunun diğer iki bölümünde ise spesifik dil soruları gösterilmektedir. İkinci bölümde öncelikle Türkçe hakkında iki soru bulunmaktadır. Ardından katılımcının bildiği dilleri belirtmesi, cinsiyet ve algı sorularını yanıtlaması istenmiştir. Örnek soru formu Şekil 1’de gösterilmektedir.

Demografik Bilgi
Bu araştırmaya katılmaya istediğinizi ve diğer bilgileri öğrenmek istediğinizi belirttiniz. Bu çalışma hakkında daha detaylı bilgi almak istediğiniz sorulara yanıt vermeniz gerekmektedir. Verdiğiniz bilgilerin gizliliği konusunda emin olabilirsiniz. Ayrıca herhangi bir sorunuza hızlı bir şekilde yanıt vereceğiz. Verdiğiniz bilgilerin kullanılacağı yerleri aşağıda belirttiniz.

Katılımcıların toplu olarak bilgileri:
* Zorunlu

Cinsiyetiniz?
 Kadın
 Erkek

Eğitim durumunuz?
 Okuldan Sonra
 Lisans
 Yüksek Lisans
 Doktora
 Diğer _____

Yaşınız?
Yanıtınız _____

Bildiğiniz yabancı diller?
Biri en fazla bildiğiniz dil (Çok dil bilenler için belirtiniz)
Yanıtınız _____

Bildiğiniz yabancı diller ve nasıl öğrendiğiniz?
Sizce en fazla bildiğiniz dil (1. dil) ve en az bildiğiniz dil (2. dil) olarak diğer dillerle birlikte en az bir dilleri belirtiniz.
Yanıtınız _____

Diğer

1) Türkçe dışında bildiğiniz yabancı dilin hangisiyle en fazla bağlantınız var?
 Kadın
 Erkek
 Diğeri _____

2) Bu yabancı dilinle bağlantınızın nedeni nedir?
Yanıtınız _____

3) Bu yabancı dilinle bağlantınızın hangisiyle en fazla bağlantınız var?
Yanıtınız _____

4) Bu yabancı dilinle bağlantınızın nedeni nedir?
Yanıtınız _____

5) Bu yabancı dilinle bağlantınızın hangisiyle en fazla bağlantınız var?
Yanıtınız _____

6) Bu yabancı dilinle bağlantınızın nedeni nedir?
Yanıtınız _____

Şekil 1. Derinlemesine Görüşme Online Formu

Araştırmanın verileri 26 Temmuz 2021 - 30 Temmuz 2021 tarihleri aralığında toplanmıştır. Elde edilen veriler, tek tek analiz edilmiş ve dillerin toplumsal cinsiyet algısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca dillerin çağrıştırdığı ifadeler bir sosyogram ile sunularak tüm katılımcıların dillere ait algı haritaları ortaya konulmuştur.

Bulgular

Veri toplama sürecinde örnekleme oluşturan kişilerin demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Derinlemesine Görüşme: Katılımcı Demografik Profili

Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu
Kadın	18	Lisans
Erkek	30	Doktora
Erkek	24	Lisans
Erkek	39	Lisans
Kadın	25	Lisans
Kadın	25	Yüksek Lisans
Erkek	28	Yüksek Lisans
Kadın	25	Lisans
Kadın	36	Yüksek Lisans
Erkek	22	Lisans
Erkek	40	Yüksek Lisans
Erkek	22	Lisans
Erkek	45	Doktora
Erkek	22	Lisans

Demografik bilgilerin yer aldığı tabloda görüldüğü üzere katılımcıların 9’u erkeklerden 5’i kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların, 8 tanesi lisans, 2 tanesi doktora ve 4 tanesi yüksek lisans yapmıştır. Araştırmada örnek çeşitliliği tercih edildiği için 18 yaşında lisans öğrencisi ile de 45 yaşında doktora öğrencisi ile de derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Tablo 2’de katılımcıların bildikleri diller belirtilmektedir.

Tablo 2. Derinlemesine Görüşme: Katılımcıların Bildiği Diller

Türkçe	İngilizce	Arapça	Almanca	Fransızca	Farsça	Rusça
14	10	6	4	1	2	1

Derinlemesine görüşme sonucunda değerlendirilecek 7 tane dile ulaşılmıştır. Türkçe dili görüşmenin başında doğrudan yönlendirilmiştir. Ancak diğer diller katılımcıların bilgilerine göre belirlenmiştir. Derinlemesine görüşmenin başında katılımcıya Türkçe dili hakkındaki toplumsal cinsiyet tutumu sorulmuştur. Bulgulara göre katılımcılar (9) tarafından Türkçe dilinin cinsiyetsiz olarak algılandığı görülmüştür.

“Cinsiyetsiz cevabı verdim. Çünkü bildiğim bir dil olan Arapçadaki gibi kelimelerin dişil/erkek halleri yoktur. Bu sebeple mesela bir topluluğa hitap ederken veya kelimeleri kullanırken onlar için erkek dişil ayrımı yapılmaz.” (30, Erkek, Doktora).

“Türkçe bence cinsiyetsiz bir dildir. Çünkü kelimelerin yapıları ve çekimleri yaparken erkek ya da kadın kalıbı ön planda değildir. İspanyolca, Arapça gibi dillerde her zaman erkek ekleri ilk sırada gelir...” (25, Kadın, Yüksek Lisans).

“Kelimelerdeki tonlamalar ve hecelemelelerde kelimelerin ilk hecesi ince başlayıp yine ince olarak sonuçlanması ya da kalın başlayıp yine kalın olarak sonuçlanması ve inceliği kadınsı ve kalınlığı erkeksi olarak değerlendirip, eşit oranda ince ve kalın seslerden oluşan kelime yapısına sahip olduğunu düşündüğüm için cinsiyetsiz olarak niteliyorum.” (36, Kadın, Yüksek Lisans).

Örnek ifadelerden anlaşıldığı gibi katılımcılar Türkçe dilini, dil bilgisi açısından cinsiyetsiz olarak değerlendirmektedir. Cinsiyet atfeden katılımcılar (5) ise fonetik ve dil bilgisinden ziyade Türkçe dilini içerik yapısı üzerinden yorumlamıştır.

“Türkçede erkeği önemseyen ifadelerin fazla oluşu ör. adam ol! erkek sözü! garı gibi gülme! ifadelerinden dolayı erkeksi olduğunu düşünüyorum.”(45, Erkek, Doktora)

“Çoğu dil erkeksidir bence ama asıl sebebi ‘adam gibi’ cinsiyet belirten kelimelerin genel olarak insanlar için kullanılıyor oluşudur. Ayrıca kullanılan atasözleri ve deyimler erkekliği yüceltiyor. Hem Türkçe Arapçadan da fazlaca etkilendiği için bu da bir sebep olabilir.” (18, Kadın, Lisans).

“Türkçe dili kullanılması ve harflerin çıkış yapısı itibariyle daha narin bir dil gibi geliyor bana. Türkçe konuşurken insanı boğan kelimelerin olmaması ve kelimelerin rahat bir şekilde ifade edilmesinden dolayı kadınsı bir dil olarak görüyorum.” (24, Erkek, Lisans).

Veri toplama sürecinde katılımcılara bildikleri diller sorulmuştur. Dolayısıyla öncelikle katılımcıların İngilizce diline ait algıları ortaya konulacaktır.

“İngilizceye bir cinsiyet atfedecek olsaydım kadınsı olarak nitelendirirdim. Çünkü genelde İngilizce bildiğim dillere kıyasla her ifadeye yönelik özel bir karşılığı vardır. Aslında demek istediğim daha detaylı bir dil olmasıdır. (Dil bilgisi olarak bahsetmiyorum). Bence gerçekten de kadınlar erkeklere kıyasla daha ince düşünceli ve detaycıdır. Bu sebepten İngilizceyi kadınsı olarak nitelendirdim.”(22, Erkek, Lisans).

“Kelimelerin telaffuzundan bazı harflerin yenmesinden ve ince bir okunuştan dolayı İngilizce dilini kadınsı değerlendiriyorum.” (22, Erkek, Lisans).

İngilizce dilinin çoğunlukla kadınsı algılanmasının, ses tonu ve kelime telaffuzundan kaynaklandığı görülmektedir. Aynı zamanda İngilizce dilini cinsiyetsiz algılayan katılımcıların tutumları ise şöyle örneklendirilebilir.

“İngilizceyi dolu dolu konuşan kadın da gördüm. Narince konuşan erkek de. O yüzden zihnimde herhangi bir kalıba sokamıyorum. İkisi de olabilir.” (25, Kadın, Lisans).

“Diller konuşmacıların diline ve nasıl konuşmasına bağlıdır. Eğer bir erkek olsa sesi ince ise zaten kadın gibi konuşmak olur veya dili kadınsal kullanmış olur. Eğer kadının sesi kalın ise erkek gibi konuşsa üstte belirttiğim tam tersi olur. Bu yüzden cinsiyetsiz görüyorum.” (28, Erkek, Yüksek Lisans).

İngilizce dilinin cinsiyetsiz algılanmasında yine ses tonunun etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Ancak katılımcıların çoğunluğu İngilizce dilini kadınsı algılamaktadır. Veri toplama sürecinde katılımcılardan İngilizce dilini insan formuna sokmaları istendiğinde örnekte gösterildiği gibi tasvirler yapılmıştır.

“Friends dizisindeki Ross Geller olurdu tam olarak. Ses tonu kalın ya da sert değil, cümleleri yumuşak. Duygusal fakat zeka olarak çok geride.” (18, Kadın, Lisans).

“Biraz daha naif, yumuşak, öz güveni yüksek ve sakin biri olarak nitelendiririm.” (36, Kadın, Yüksek Lisans).

“İngilizce bir insan olsaydı karakteristik özellikleri dışa dönük, yumuşak huylu, esnek ve anlaşılır olurdu. Fiziksel olarak uzun boylu, sarışın olurdu (...) Değişimler de biraz daha geleneksel tutumda olurdu.” (22, Erkek, Lisans).

Yukarıda gösterilen tasvirler bireylerin zihinlerinde İngilizce diline biçtikleri özellikleri detaylıca ortaya koymaktadır. Katılımcıların ikinci olarak belirttiği dil çoğunlukla Arapçadır. Arap dili, katılımcılar (6) tarafından erkeksi olarak değerlendirilmiştir. Türkçe ve İngilizcenin aksine Arapça dilini bilen tüm katılımcılar Arap dilinin erkeksi olduğunda hem fikirdir.

“Erkeksidir. Çünkü kadın-erkek karışık bir topluluğa hitap ederken oradaki erkekler muhatap alınarak ona göre fiil vs. seçilir. Ayrıca sıfatların genelde erkek olan halleri kullanılır. Eğer kadınlar için kullanılacaksa ek alır.” (30, Erkek, Doktora).

“Arapçanın yapısına baktığımız zaman boğaz harfleri yoğunlukta olan bir dil bundan dolayı konuşması oldukça zor ve sert bir dil. Konuşurken insanı yoran yapısı ve çoğu harfi güzel bir şekilde çıkartmak için insanın sesini yükseltmesi gerektiğinden Arapça daha erkeksi bir yapıda.” (24, Erkek, Lisans).

“Erkeksi. Çünkü ağır bir yapısı var. Erkeğe daha uygun olur.” (22, Erkek, Lisans).

Bu algının oluşmasında ses tonunun, fonetiğin ve kelime yapısının cinsiyetçi olmasının etkisi söz konusudur. Arap dilinin kaba olarak algılanması ve kadınların ‘narin’ olarak nitelendirilmesi Arapçayı erkeksi kılmaktadır. Arap dilini insan formunda değerlendirirken yine erkeklere atfedilen sıfatlar kullanıldığı gözlemlenmiştir.

“Pis. Dağınık. Gittiği yere göre şekil alan. Yılışık.” (25, Kadın, Lisans).

“Arapça dili karakter olarak otoriter, dediğim dedik asla taviz vermeyen ve sert yapıda biri olurdu. Fiziksel özelliklerine gelince esmer, uzun sakallı 3 numara saçlı 1.90 boylarında ve kalıplı duran, sert bakışlı tok sesli ve genelde ciddi duran bir insan olarak betimleyebilirim.” (24, Erkek, Lisans).

“Arapça dili insan olsaydı. Direkt Araplar gibi olurdu derdim.” (40, Erkek, Yüksek Lisans).

Türkçe, İngilizce ve Arapçadan sonra en çok tutum belirtilen dil Almancadır. Almanca dili, katılımcıların yorumları ile erkeksi gözükmektedir.

“Okunuşundaki kalınlık ve boğazdan okunma sebebinden dolayı erkeksi bir dil bence.” (22, Erkek, Lisans).

“Almancaya bir cinsiyet atfedecek olsaydım erkek diyebilirdim. Telaffuzunda, harflerin çıkarılışı daha kabadır.” (22, Erkek, Lisans).

Almanca dilini bildiğini belirten katılımcılar (4) Almanca dilini erkeksi olarak tasvir etmiştir. Bunun nedeni olarak ise fonetik işaret edilmektedir.

“Almanca insan olsaydı ciddi ve sert olurdu.” (25, Kadın, Lisans).

“ Almanca insan olsaydı karakteristik özellikleri içe kapalı, daha sert olurdu. Fiziksel açıdan uzun boylu olurdu (...) daha içe kapanık olduğundan ikili ilişkilerinde mesafeli ve tarafsız bir duruşu olurdu.” (22, Erkek, Lisans).

Almanca dilinin insan formu için yapılan yorumlara yukarıda yer verilmiştir. Bulguların devamında Farsça, Rusça ve Fransızca dillerine ait algılardan birlikte bahsedilecektir.

“Farsça dili cinsiyetsizdir. Çünkü dilde kelimeler için dişil-erkek ayrımı yoktur.” (30, Erkek, Doktora).

“Farsça tatlı bir dildir. İran, Afganistan ve Tacikistan’ın milli ve resmi dilleridir. Farsça hem erkeğin diline yakışır hem de kadınların diline. Bu yüzden cinsiyetsizdir.” (28, Erkek, Yüksek Lisans).

Farsça dili cinsiyetsiz olarak algılanmasına rağmen insan profilinin erkeksi sıfatlarla betimlendiği gözlemlenmektedir.

“(...)boyu, duruşu, dilini ve beden dilini kullanması baya güzel olur. Eğer Farsça dili insan olsaydı Mevlana’nın şiirlerini söyleyip dünyayı fethederdi.” (28, Erkek, Yüksek Lisans).

“Bu dil şiir dilidir. Bu yüzden de bu dil şair ve naif bir kimse olurdu. Belki Nurullah Genç gibi.” (30, Erkek, Doktora).

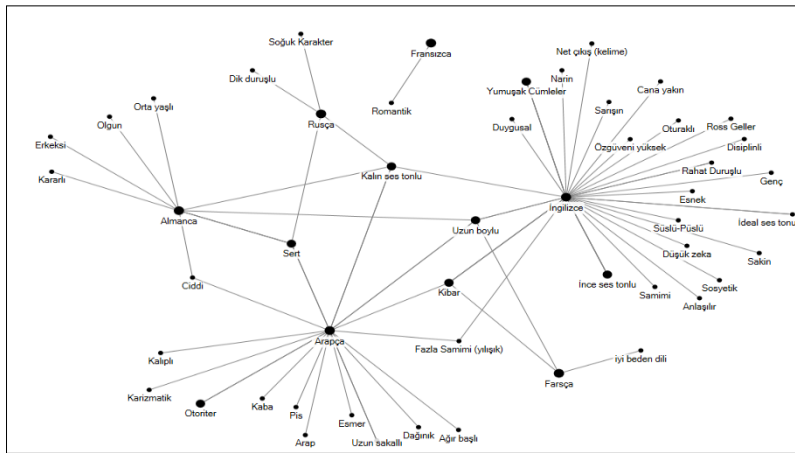
Rusça ve Fransızca bilen iki katılımcıya göre Fransızca kadınsı bir dil, Rusça ise erkeksi bir dil olarak belirtilmektedir.

“Fransızcada feminen kelimeler fazla bu yüzden kadınsı. Romantik biri.” (39, Erkek, Lisans).

“Rusça vurgulu ve tonlaması kulağa sert gelen bir yapısı var. Bu nedenle erkeksi olarak nitelendiriyorum. Soğuk karakterli, sert görünümlü, dik duruşlu ve kalın ses tonlu biri olurdu.” (36, Kadın, Yüksek Lisans).

Dillerin toplumsal cinsiyet algısının farklı nedenlerle birlikte bireylerin zihninde oluştuğu görülmektedir. Derinlemesine görüşme ile ulaşılan 14 kişinin bildiği diller ile veri toplanmıştır. Dillerin insan tasvirinde kullanılan sıfatlar için bir sosyogram hazırlanmıştır. Bu görsel haritayı oluşturmak için NodeXLGraph programı kullanılmıştır. Sosyogram Şekil 2’de gösterilmektedir. Sosyogramda kalın olarak verilen daireler birden fazla kez kullanılan sıfatları göstermektedir.

Şekil 2’de görüldüğü üzere, katılımcılar İngilizce dilini bir insan olması durumunda ‘yumuşak cümleler kullanan, ince ses tonlu, kibar’ biri olarak tanımlamaktadır. Arapça dili için ise ‘sert, otoriter, kalın ses tonlu ve uzun boylu’ biri betimlemesi gerçekleştirilmiştir. Almanca dili ise çoğunlukla ‘sert’ biri olarak tasvir edilmiştir.

Şekil 2. Dillere Ait Sosyogram

Sosyogramda görüldüğü gibi 'uzun boy, kibar, sert, kalın ses tonu' nitelikleri Arapça, İngilizce, Rusça, Farsça ve Almanca arasında ortak kullanılmaktadır. Katılımcıların bu 7 dil (Türkçe, İngilizce, Arapça, Almanca, Fransızca, Farsça ve Rusça) hakkında cinsiyete ilişkin tutumları sonuç bölümünde değerlendirilecektir.

Tartışma ve Sonuç

Toplumsal cinsiyet, cinsiyetlere yüklenen sorumlulukları belirtirken aynı zamanda cinsler için oluşturduğu beklentiler ve roller ile bireylerin çevrelerinde gördüğü nesnelere ayrıştırmasına, anlam yüklemesine ve etiketlemesine neden olmaktadır. Diğer bir ifade ile bireyler geçmiş tecrübelerine, deneyimlerine göre çevresinde olup bitene anlam yüklemektedir. Dolayısıyla bireylerle iletişim kurarken bireyin beden diline, ses tonuna, kelimeleri kullanmasına kişi fark etmeksizin anlam yükleyebilmektedir. Dillerin, toplumsal cinsiyet açısından nasıl algılandığı ve neden bu şekilde algılandığını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada elde edilen veriler değerlendirilecektir.

Toplumsal cinsiyet ve dil hakkında literatürde birçok çalışma (Bilaniuk, 2002; Gu, 2013; Braun, 2016; Sczesny, Formanowicz ve Moser, 2016) gerçekleştirilmiştir. Ancak dil ile yapılmış çalışmalar daha çok filoloji açısından ele alınmıştır.

Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgularda Türkçe dilinin cinsiyetsiz algılandığı görülmüştür. Ancak bazı katılımcılar (5) Türkçe diline cinsiyet atfetmiştir. Bunun, beden dili, ses tonu, fonetikten ziyade içerik açısından bu şekilde algılandığı görülmüştür. İngilizce dili ise kadınsı algılanmaktadır. Bunun nedeni olarak ses tonu ve kelime telaffuzu gösterilmektedir. Arapça ve Almanca dili erkeksi algılanmıştır. Katılımcılar dili, kelime yapısı, ses tonu ve dil bilgisi açısından değerlendirerek bu yargıya varmıştır. Elde edilen bulguların sonucunda Farsça dilinin cinsiyetsiz, Rusça dilinin erkeksi ve Fransızca dilinin kadınsı algılandığı ortaya konulmuştur. Dillerin cinsiyetçi algılanmasını farklı bakış açıları ile ortaya koyan çalışmalarla (Mavisakalyan, 2015; Can, 2016; Çolak, 2018) dillere cinsiyetçi algının yüklenebileceği desteklenmektedir.

NodeXLGraph programı ile gerçekleştirilen algı haritası, dillere atfedilen özelliklerin neler olduğunu görsel bir şekilde ortaya koymaktadır. Şekil 2’de görüldüğü gibi İngilizce diline atfedilen sıfatlar toplumda kadınlar için tercih edilen ifadelerden oluşuyorken Almanca diline atfedilen sıfatlar erkeklere uygun görülen niteliklerden oluşmaktadır. Dil için cinsiyetsiz yorumunda bulunan bazı katılımcılar dahi "kibar, narin, kalıplı" gibi ifadelerle dilleri insan formuna sokmuştur. Sosyogramda toplam 73 tane sıfat bulunmakta ve bu sıfatların 34 tanesi İngilizce dilinin insan formuna atfedilmektedir. Ardından Arapça, Almanca ve sırasıyla Farsça, Rusça ve Fransızca gelmektedir.

Araştırmanın sonuçları, iki dil bilen bireylerin dil bilgisi, kelime yapısı açısından Arapçada bulunan nesnelere nötr algıladıkları çalışmaların (Alotaibi, 2020) bulguları ile ayrılmaktadır. Çünkü bireyler kelimelerin cinsiyetçi yapısına göre dili cinsiyetçi anlamlandırabilmektedir.

Dillerin cinsiyet algısı incelendiğinde bireylerin dilleri; ses tonu, kelime yapısı, telaffuz, beden dili, dil bilgisi gibi kriterler çerçevesinde değerlendirdiği gözlemlenmiştir. Katılımcıların dillere cinsiyet atfedebilmesinin nedeni olarak genelde ses tonu ve dil bilgisi (cinsiyet belirten ekler) işaret edilirken dillerin insan formuna yerleştirilmesi daha cinsiyetçi bir bakış açısı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler sonucunda Arapça dilinin erkeksi bulunmasının nedeni ses tonu, ses çıkışları ve kelime telaffuzu iken Arapça dili, insan formunda uzun boylu, otoriter, sert sıfatları ile betimlenmektedir. Diğer bir ifade ile ses tonunun kalın olması erkeklik ile özdeşleştirildiği için dillere cinsiyet atfedilmesi kolaylaşmaktadır. Bu sayede dillerin insan formları, erkeksilikle/kadınsılıkla bağlantılı özelliklerle ortaya konulmaktadır.

Araştırma ile genel olarak varılan sonuç, dillere yüklenen cinsiyetçi algının var olduğudur. Ancak derinlemesine incelendiğinde dillere, cinsiyet algısını yüklemeye yardımcı olan ipuçlarının (ses tonu, kelime yapısı, telaffuz gibi) toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından etkilendiği görülmektedir. Diğer bir ifade ile Arapça veya Almanca konuşan bir bireyle karşılaşan kişi, bireyin ses tonunun veya kelime telaffuzunun sert ve otoriter olmasını ‘erkek gibi değerlendirerek’ dolaylı olarak

dillere de bu ipuçları sayesinde cinsiyet atfetmektedir. Dolayısıyla cinsiyetlere göre ayrıştırılan sıfatların veya özelliklerin dillerin cinsiyetini belirlemede kullanılan ipuçlarına atfedildiği görülmektedir. Bireyin öğrendiği dili, kalın sesli bir bireyde duyması veya kelime telaffuzu açısından harf çıkışlarının kalın olması dili 'sert' diye anlamlandırmasına neden olmaktadır. Bu kısımda devreye toplumsal cinsiyet kalıpları girmektedir. Kadınsı adlandırılmasının karşılığı 'narin', erkeksi anlamlandırılmanın karşılığı ise "sert" olarak yer bulmaktadır. Dolayısıyla bireyler toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından yola çıkarak dillere cinsiyet atfedebilmektedir. Çalışmada sağlık sebeplerinden (covid-19) ötürü derinlemesine görüşmeler yüz yüze yapılamamış online olarak gerçekleştirilmiştir. Zoom gibi programlar teknik kısıtlar ve finansal sebeplerden dolayı kurulamamıştır. Bu nedenler araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Araştırılan bu konunun toplumsal cinsiyet ve diller üzerine olması sebebiyle toplumsal cinsiyet hakkında gerçekleştirilecek çalışmalara yön gösterici olabileceği düşünülmektedir. Gelecek zamanda bu konuda yapılacak çalışmalar için dillerin toplumsal cinsiyetine ilişkin marka imajı oluşturmadaki etkisi veya toplumsal cinsiyet algısı bulunan dillerin iletişim sürecine ne yönde etkisinin olduğu önerilebilir. Ayrıca toplumsal cinsiyetçi (cinsiyet eşitlikçi ya da eşitsizlikçi) algısının bireyler üzerindeki etkisi incelenebilir.

Dillerin toplumsal cinsiyet algısına ilişkin değerlendirilmesini ortaya koyan bu çalışmanın bulgularının, bu konuda yapılacak araştırmalara faydalı olması beklenmektedir.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİN BELGELERİ

Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu 24 Eylül 2021 tarihli 2021-9/2.3 sayılı kararı çerçevesinde bu çalışma etik açıdan bir sakınca içermemektedir.

KAYNAKLAR

Alotaibi, A. (2020). *Grammatical Gender and Object Perception of English-Arabic Bilingual Children*. *European Journal of English Language Teaching*, 5(3),43-54.

- Aydınalp, E. B. (2020). *Varoluşçu Özgürlük Bağlamında Kadın: Simone de Beauvoir ve İkinci Cinsiyet*. *Litera: Journal of Language, Literature and Culture Studies*, 30 (2), 465-488.
- Aziz, A. (2012). *İletişime Giriş*. 4. Baskı, İstanbul: Hiperlink Yayınları, s: 51-53.
- Basfirinci, C. & UK, Z. Ç. (2017). *Gender-Based Food Stereotypes Among Turkish University Students*. *Young Consumers*, 18(3), 223-244.
- Bilaniuk, L. (2002). *Gender, Language Attitudes and Language Status In Ukraine*. *Language in Society*, 32, 47 -78.
- Braun, S., Hentschel, T., Peus, C. ve Frey, D. (2016) *Gender differences and gender stereotypes*. *Soziale Motive und soziale Einstellungen*. Göttingen: Hogrefe, s: 759-793.
- Can, B. (2016). *Arap Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet*. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), Özel Sayı 1*, 92-103 .
- Çolak, G. (2018). *Türk Edebiyatında Kelimelerin Toplumsal Cinsiyeti*. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (43), 87-125.
- Delikan, B. ve Şener, G. (2020). *Marka Maskotlarında Antropomorfizm Kullanımına Yönelik Gösterge Bilimsel Bir Analiz: Arçelik Markası Robot Çelik Vakası*. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (3), 1836-1854.
- Erdal, T. İ. (2006). *Gestalt Kuramının Grafik Tasarıma Etkilerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, (YÖK Tez No 204320). Kocaeli.
- Gu, L. (2013). *Language and Gender: Differences and Similarities*. *Advances in Intelligent Systems Research*, 43(248-251).
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). *Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri*. *Türkiye Sosyal Araştırma Dergisi*, 153(153).
- Jones, S. (1985). ' *Depth interviewing*', ed. Walker R. *Applied qualitative Research*, Aldershot: Gower (45-55).
- Kıran, E. ve Avcı, M. (2018). *Sporla Aşılan Toplumsal Sınırlar: Dangal Filmi ve Toplumsal Cinsiyet*. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3 (2), 985-994.
- Koffka, K. (1935). *Principles of Gestalt Psychology*. New York: Harcourt, Brace & World, Inc.
- Mavisakalyan, A. (2015). *Gender İn Language and Gender in Employment*. *Oxford Development Studies*, 43(4),403-424.
- Mitchell, R. W., Thompson, N. S. ve Miles, H. L. (1996). *Anthropomorphism, Anecdotes, and Animals*. State University of New York Press, New York: Albany, United States. (37-39).
- Morley, D. (1088). *Family Television: Cultural Studies*, Londra: Routledge.
- Oakley, Ann (2011). *Kadın ve Eşitlik*. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Odabaşı, Y. ve Barış, G. (2015). *Tüketici Davranışları*. 15. Baskı. İstanbul: Mediacat Akademi.
- Peltekoğlu, B. F. (2014). *Halkla İlişkiler Nedir?*. 8. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayın.

Plante, I., Theoret, M. & Favreail O. E. (2009). *Student Gender Stereotypes: Contrasting The Perceived Maleness And Femaleness Of Mathematics And Language*. Educational Psychology, 29(4), 385-405.

Punch, F. K. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. 2. Baskı, Çev. Dursun Bayrak Çev. H. Bader Arslan Çev. Zeynep Akyüz Ankara: Siyasi kitabevi.

Saygın S, Z. (2015). *Çelik ile Çelikle Naz'ın Reklam Kokan Aşkı: Arçelik Reklamlarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini*. Ankara Üniversitesi İlef Dergisi, 2(1), 95-114.

Sczesny S, Formanowicz, M. & Moser, F. (2016) *Can Gender-Fair Language Reduce Gender Stereotyping and Discrimination?*. Frontiers in Psychology, 7:25.

Strauss, A. ve Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2nd edition). London: Sage Publications.

Zhang, C. (2010). *The Teaching of Reading Comprehension Under The Psychology Schemata Theory*. Journal of Language Teaching and Research, 1(4), 457-459.

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

URL-1. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/analyze-results/d50a6a3f-d610-45a0-b79d-6648eaeb1a29-046bb09f> (Eriřim Tarihi: 07.07.2021).

URL-2 <https://www.webofscience.com/wos/woscc/analyze-results/d50a6a3f-d610-45a0-b79d-6648eaeb1a29-046bb09f> (Eriřim Tarihi: 07.07.2021).

Bu makale intihal tespit yazılımlarıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by plagiarism detection softwares. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etięi Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed.